

TÓTH Ferenc

A KELETI LITURGIKUS INSTRUKCIÓ ÉS A MAGYAR GYAKORLAT

BEVEZETÉS; I. A KIBOCSÁTÓ SZERV; II. AZ INSTRUKCIÓ MŰFAJA; III. AZ INSTRUKCIÓ A SZENT-SÉGEKRŐL: 1. *A bevezetés szentségei*; 2. *A keresztelés szertartása*; 3. *A szentségi böjt*; 4. *Az aliturgikus napok*; 5. *Az úgynevezett Zeon gyakorlata*; 6. *Kisebb rendek*; 7. *A házasságkötés papi megáldása*; 8. *A bűnbánat*; 9. *Szolozsma*; BEFEJEZÉS.

BEVEZETÉS

A keleti kódex 28. kánonja a rítus fogalmát meghatározva kimondja, hogy az különböző liturgikus, teológiai, lelkeségi és fegyelmi örökség, amely minden egyes sajátjogú egyháznak a hitéletében fejeződik ki. A II. Vatikáni Zsinat keleti katolikus egyházakról szóló határozata 6. pontjában megfogalmazza, hogy a keletieknek liturgikus és fegyelmi rendjüket meg kell őrizniük és csak szerves fejlődésük érdekében változtathatnak azon. Rítusukat meg kell ismerniük, vissza kell térniük őseik hagyományaihoz. Továbbá ugyanezen dokumentum 4. pontja előírja, hogy a rítusokkal kapcsolatban tájékozottnak kell lennie az Egyház minden tagjának.

Ezen számos, és igen fontos feladat miatt kívánatos megismerkedni azokkal a szempontokkal, melyeket a Szentszék a keleti katolikusok számára adott ki liturgikus instrukciójában. Ezzel is szorgalmazni kívánva a szükséges megújulást ezekben a közösségekben. A dokumentum megismerése ahhoz is hozzásegíthet, hogy a magyar görög katolikus gyakorlat megújulását ne felszínes, pusztán praktikusnak látszó megfontolások, hanem egy mélyebb megismerés és megfontolás vezesse. A rendelkezésünkre álló keretek arra adnak lehetőséget, hogy a teljesség igénye nélkül néhány pontot emeljünk ki az említett dokumentumból és átgondoljuk azok tartalmát.

I. A KIBOCSÁTÓ SZERV

A Keleti Egyházak Kongregációt¹ IX. Pius pápa 1862. január 6-án hívta életre, a *Propaganda Fide* kongregáció keretei között. Végül 1917. május 1-jén vált önálló kongregációvá. Az 1990. október 18-án kihirdetett, majd 1991 október 1-jén hatályba lépett Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexe az Egyház Legfőbb Hatóságával a III. címében foglalkozik. A *CCEO* 46. kán. 1§-a a pápát tisztségének gyakorlásában segítő szervek között említi a Római Kúriát. Megállapítja továbbá, hogy mindezen szervek „*az ő nevében és tekintélyével látják el a rájuk bízott tisztséget az összes egyházak javára, magától a Római Pápától megállapított szabá-*

¹ Vö. ERDŐ P., *Egyházjog*, Budapest [1991]. 229.

lyok szerint.” Az ezzel kapcsolatos szabályokat elsősorban a *Pastor Bonus* kezdetű, 1988. VI. 28-án kiadott apostoli konstitúció tartalmazza. Ebben az 58. pont 1. § a következő képen foglalja össze a keleti kongregáció illetékességét: „*Ennek a kongregációnak az illetékessége kiterjed a keleti egyházak mindazon ügyeire, amelyeket az Apostoli Szentszék ezen egyházak felépítésével és rendjével; a tanítói, megszentelői és kormányzó hatalom gyakorlásával; a személyekkel, állapotokkal, jogaikkal és kötelességeikkel kapcsolatban odasorol.*” A keleti Kongregációnak tehát rendes helyettesi végrehajtó hatalommal rendelkezik. Azonban nem az ügyek egy bizonyos csoportjára, hanem a dolog természetéből adódóan, illetékessége, némely dolog kivételével, a keleti katolikusok, illetve a keleti területek szinte minden ügyére kiterjed. A fentieknek megfelelően adta ki a Keleti Kongregáció 1996. január 6-án a *Keleti Egyházak Kánonjogi Kódexe liturgikus előírásainak alkalmazására vonatkozó utasítását*.²

II. AZ INSTRUKCIÓ MŰFAJA

A CCEO-ban nem találunk az instrukciót megemlítő kánont. A fogalom meghatározásához a CIC 34. kánonja nyújt segítséget.³ Eszerint *kiadójának* illetékességi körén belül végrehajtói hatalommal kell rendelkezni. Továbbá az utasítás *szerpe* a törvény értelmének megvilágításában, illetve a végrehajtás során követendő szempontok meghatározásában van. Az általános végrehajtási határozatokkal szemben nem a szóban forgó törvény összes *címzettjei*hez szólnak, hanem azokhoz, akiknek az adott törvények végrehajtásáról gondoskodniuk kell.

Maga a liturgikus instrukció egy fejezetet szentel annak, hogy természetét és értelmét kifejtse. Ebben többek között kiemeli, hogy mivel a keresztény egyházak Krisztus üzenetén alapulnak, ezért szükséges a közös örökség őrzése. A II. Vatikáni Zsinat a liturgiával kapcsolatos rendelkezésében⁴ kihangsúlyozza, hogy „*napjainkban a liturgikus élet helyreállítása és megújítása az isteni gondviselés jele, és a Szentlélek fuvallata az Egyházban*”. Ezért a konstitúció egyetemes érvényű megállapításait a latin rítustól eltérő hagyományokkal rendelkező részegyházaknak is alkalmazniuk kell. További liturgikus elveket és szabályokat találunk nemcsak a keletiekéről szóló, hanem más zsinati dokumentumokban is⁵, amelyek a keleti egyházakra vonatkoznak. Ezek kiemelik ezen egyházak különféle hagyományainak sajátos értékét, valamint megőrzésének és megújításának szükségességét. A keleti egyházak liturgikus joga ténylegesen mindegyikük részleges jogában, különféle szövegek között van rögzítve. Ez veszélyeztetheti a megismerésüket, az összehangolásukat és az értelmezésüket is. Ezért hasznosnak látszik egy rendezett

² *Instruction for Applying the Liturgical Prescriptions on the Code of Canons of the Eastern Churches, A reproduction of the official English translation* (Congregation for the Eastern Churches), Vatican City 1996.

³ ERDŐ P., *Egyházjog*, 82.

⁴ SC 43.

⁵ Pl. LG 23; UR14-17.

egésszé összegyűjteni azokat, és kiegészíteni egy újabb tisztázással. Az instrukció szándéka tehát, hogy az Apostoli Székkal teljes közösségben lévő keleti egyházakat a saját identitásuk teljes megéléséhez segítse. Éppen ezért általános irányelve az utasításnak, hogy teológiai nézőpontból kiindulva jogi és lelkipásztori előterjesztéseket tegyen. Ennek érdekében a következő célokat tűzi ki a keleti liturgikus instrukció:

- A hiteles keleti hagyományok óriási gazdagságának mélyebb megértéséhez vezessen, amelyeket lelkiismeretesen fenn kell tartani és ismertetni minden hívővel.
- Rendszerezett egészé átdolgozni azokat a liturgikus szabályokat, amelyek minden keleti katolikus egyházra vonatkoznak, és ahol szükséges, visszatérni a hiteles keleti liturgiához, azon hagyománynak megfelelően, amelyet a keleti egyházak a szentatyákon keresztül az apostoloktól örököltek.
- Szilárd alapokon nyugvó liturgikus fejlődésre buzdítani a klerikusokat - a szeminaristákkal és szerzetesnövendékekkel együtt -, valamint Isten népét a katekézis különféle formáin keresztül.
- Egybegyűjteni az elveket az egyes sajátjogú egyházak liturgikus határozatainak kidolgozásához.

A jelen instrukciót a keleti liturgikus hagyományok és a Szentszék javaslatai alapján állították össze. A keleti kódexet kihirdető *Sacri Canones*⁶ apostoli konstitúció arra szólítja fel az egyes sajátjogú egyházak illetékes hatóságait, hogy azokat teljesen nyitott lelkülettel fogadják és a saját liturgikus joguk előírásaiba illesszék be.

A dokumentum kéri, hogy minden egyes sajátjogú egyház, liturgikus családján belül, dolgozza ki szabályait. A részleges liturgikus normáik kialakításakor, ha szükségesnek tartják és kérik azt, a Szentszék szakértőkről is gondoskodik számukra. A munka végeztével a liturgikus direktóriumokat fel kell terjeszteni a Szentszéknek.

Láthatjuk tehát, hogy a keletieknek szóló liturgikus instrukció nem egyszerű ajánlásokat tartalmaz, hanem elsősorban konkrét munkára ad utasítást.

III. AZ INSTRUKCIÓ A SZENTSÉGEKRŐL

A liturgikus instrukció teljes bemutatására most nincs lehetőség. Jelen munkánkban elsősorban a szentségekkel, a szent liturgiával és istentiszteleti cselekményekkel kapcsolatos rendelkezéseit tartjuk szem előtt a szóban forgó dokumentumnak. Azokat a pontokat igyekszünk megvizsgálni, ahol a magyar görög katolikus egyház gyakorlata eltér az instrukció előírásaitól, illetve fontos szempontokat ad ezen gyakorlat megértéséhez.

⁶ AAS 82 (1990) 1037-1038.

A Keleti Katolikus Egyházakról szóló zsinati határozat 12-18. pontjaiban néhány sürgős szabályt⁷ határoz meg a szentségekkel kapcsolatban, amelyek bizonyos értelemben mintául szolgáltak más esetekben a gyakorlat kialakításához. Ugyan a CCEO 3. kán. megállapítja, hogy a keleti kódex többnyire nem tartalmaz liturgikus előírásokat, mégis az abban található normák révén tovább bővült ez a szabályozás az egyetemes jog szintjén. Ezen felül a részleges jog szintjén további tisztázásnak kell történnie az egyes sajátjogú egyházak megfelelő hatóságai részéről, amelyre a jelen dokumentum is bátorítja az illetékeseket még akkor is, ha ez körültekintő és fokozatos munkát is kíván tőlük.

I. A bevezetés szentségei

A liturgikus instrukció VII. fejezetében beszél a bevezetés szentségeiről, nevezetesen a keresztségről, a bérmlásról és a szentáldozásról. Elsősorban e három szentség szoros és ősi összetartozását hangsúlyozza.

Mivel a megkeresztelt személy Isten gyermekeként születik újjá, az Üdvösség örököse lesz, megtisztulva, megváltva és megszentelve. Ezzel együtt jár az Isten népével való teljes közösség. Ennek az eseménynek végső jele az üdvösség lakomájának vétele. Az ily módon osztatlan szentséget éppen ezért szükséges együttesen kiszolgáltatni. Ettől a pillanattól Isten népének tagja és mindenféle kizárás nélkül elnyerte a krisztushívők minden kötelességét és jogát, melyek a Szentlélekben és Krisztusban való új élettel együtt járnak. Az első századokban ilyen gyakorlatl rendelkezt minden egyház. Keleten, a szentségek kiszolgáltatásának sorrendjét illetően, az ősi gyakorlat folyamatos és sértetlen maradt

Különböző keleti katolikus egyházakban azonban az utóbbi időben ezt a sorrendet latin hatásra felcserélték. Ahol az ősi gyakorlatot elvetették ott a kódex szabályainak megfelelően⁸ egy igazi reformot igényel ez a kérdés. Meg kell előznie ezt egy mélyreható kutatásnak az ősi fegyelem tekintetében. Ezután egy folyamatos katekézissel kell segíteni a szükséges változtatásokat, hogy mindenki megértse annak értelmét. Az így bevezetett gyermekeket pedig folyamatosan kísérni kell, ameddig el nem érik teljes érettségüket. Az instrukció ezt egy igen nehéz, de mindenképpen elengedhetetlen változtatásnak tartja, mivel igazán ez éleszti újra az egyes közösségek saját örökségét, és mindez az egyetemes egyház javára is válik.

A magyar gyakorlat a kiszolgáltatás sorrendjében megfelel a kódex előírásainak. Az euchológion (szerkönyv) a bérmlás kiszolgáltatásának bevezető imájában így utal a bevezetés szentségeinek egységére: „(...) *ki mostan is eme újonnan felvilágosított szolgádat víz és lélek által újjászülni kegyeskedtél bűneinek bocsánatot ajándékozván: magad urunk, mindenek legkegyesebb királya, ajándékozod neki a te szent, mindenható s imádandó Lelked ajándékának pecsétjét is és a Krisz-*

⁷ 12 – a szentségek ősi fegyelme; 13 – a bérmlás kiszolgáltatója; 14 – a bérmlás érvényes és megengedett kiszolgáltatása; 15 – a vasár és ünnepnap ientiszteletek; 16 – gyóntatási joghatóság; 17 – a diakonátus és akisebb rendek; 18 – a vegyesházasságok.

⁸ CCEO 697. kán., 710. kán.

tusod szent testében és drága vérében való részesülést.”⁹ Azonban egyházunkban nincs szokásban a megkeresztelt és megbérmált gyermekek megáldoztatása. Erre szokásosan a latin egyház gyakorlatához hasonló módon és időben kerül sor. Az 1968/II. egyházmegyei körlevél¹⁰ rendelkezése szerint az elszáldozás korhatára az általános iskola második osztálya. Ezzel kapcsolatban az instrukció a CCEO 697. és 710. kánonjára utal. Előbbi a megkeresztelt és megbérmált mielőbbi eucharishtiában való részesülését sürgeti, szem előtt tartva a sajátjogú egyház liturgikus könyveinek előírását. Utóbbi ezzel összhangban a megkeresztelt gyermekek eucharishtiában való részesítésénél a sajátjogú egyház liturgikus könyvei előírásainak követésére buzdít.

Az újonnan megkereszteltek szentáldozásával kapcsolatban vannak olyan keleti katolikus egyházak, amelyeknek nincsenek ilyen szabályaik. Ezért az illetékes hatóságok feladatává teszi az instrukció, hogy hozzanak olyan szabályokat, amelyek a korábbi gyakorlatukhoz alkalmazkodó mértéket állapítanak meg ebben a tekintetben.

Megjegyzi továbbá a dokumentum, hogy az eucharisztia kiszolgáltatására nem csak a bevezető szentségek kiszolgáltatásának pillanata határozható meg. Hiszen a szentség mindig ajándék, amely eredményesen működik különféle módokon, amint különbözőek a személyek is.

2. A keresztelés szertartása

A keresztség kiszolgáltatásának rendjével kapcsolatban az utasítás felhívja a figyelmet arra, hogy az illetékes hatóságoknak gondoskodniuk kell olyan előírások kiadásáról, amelyek biztosítják a szertartás rövidítésének vagy felcserélésének elkerülését. Hiszen ezekben az esetekben a szertartás kevésbé fejezi ki az egyes történések értelmét. Ilyen jelenség a magyar gyakorlatban is fellelhető. Szokásban van például a gonosz szellem kiűzésére szolgáló imádság megrövidítése. A megyéspüspökök többször felszólították ugyanakkor a papokat a szertartások sértetlenségének megőrzésére, valamint a rövidítések és változtatások elkerülésére.¹¹

3. A szentségi bűjt

A keleti és nyugati egyházaknak egybehangzó hagyománya, ugyan különféle formában, a szentáldozást megelőző bűjt. Jelentős reformot ebben a tekintetben XII. Pius pápa hozott. Ezt a rendelkezést több keleti katolikus egyház is átvette, miközben a nem katolikus keleti közösségek, még ha talán kevésbé szigorúan is, fenntartották szokásaikat. A magyar görög katolikusok esetében is a szigorú előírásoktól a legenyhébb szabályokig jutottunk el napjainkig. Egyrészt híveink helyzetéhez való alkalmazkodást tartanak szemelöt ezek az intézkedések, másrészt a

⁹ *Görögkatolikus egyházi szerkönyv (euchologion)*, Budapest 1964. 13.

¹⁰ EK 1968/II. 961. sz.

¹¹ EK 1954/XIII. 819; 1995/ff.

latin egyházban adott engedményeket is átvettük. A fegyelem átalakítása hozzájárult az eucharishtiában való nagyobb részesedés fejlődéséhez. A *CCEO* 707. kán. 1. §. a szentségi böjt vonatkozásában a részleges jogra utal. Az instrukció szerint időszerű megbecsülni, és ezért legalább részlegesen helyreállítani a böjtölésre vonatkozó szabályokat, figyelembe véve a világban ma élők különféle adottságait.

4. Az aliturgikus napok

A keleti kódex 704. kánonja kimondja, hogy „*Az Isteni liturgia bemutatása dicséretes minden nap, kivéve akkor, amikor azt kizárják a sajátjogú egyház liturgikus könyveinek rendelkezései, amelyhez a pap tartozik.*” Ezek az előírások különbözőek a nagy liturgikus családokban. El kell azonban ismerni, hogy noha ezeket a szabályokat tartalmazzák a liturgikus könyvek, és érvényben is vannak, de az újabb időben nincsenek használatban. Ez a latin hagyomány befolyásának köszönhető. Ez gyakran együtt jár az Előszenteltek ősi liturgiájának elhagyásával is. Ez a folyamat a mi területünkön is megfigyelhető, és teljesen háttérbe szorult ezeknek a napoknak a jelentősége a böjti időben. Ugyan az egyházi évre szóló szertartási utasítás tartalmazza megtartásuk lehetőségét, de liturgia végzésére is lehetőséget ad. Ezel kapcsolatban az 1995-ben sorszám nélkül kiadott *Gondolatok és alapelvek liturgikus életünkről* címet viselő püspöki irat megjegyzi: „*Az elmúlt évtizedek eredményeihez tartozik (...) az előszenteltek Liturgiájának elterjedése*”. Több helyen az a gyakorlat van meghonosodóban, hogy reggel szentmisét végeznek, s este az aliturgikus napra előírt böjti szertartást. Az instrukció azonban kiemeli, hogy mivel az isteni liturgia teljes megértéséhez vezet az aliturgikus napok gyakorlata, ezért szükséges ennek a megújítása azokon a helyeken, ahol az újabb időkben eltűnt annak szokása.

5. Az úgynevezett Zeon gyakorlata

A keleti liturgikus instrukció 67. pontjában a szent liturgiában használatos kenyér és bor előkészítésével foglalkozik. Az ezzel kapcsolatos szabályokat a *CCEO* 707. kán. 1. §-nak megfelelően a részleges jognak kell tartalmaznia. A keletiek egyetemes törvényei között nem szerepel a bor vízzel való vegyítésére vonatkozó előírás. Ennek oka abban áll, hogy az örmény egyházban nincs meg ez a gyakorlat. A zeon rítusa (a szentáldozás előtt meleg vizet öntenek a kehelybe) a konstantinápolyi szokásokból ered. Néhány görög katolikus egyház sajnos elpártolt ettől, állapítja meg a dokumentum. Ezt helyre kellene állítani. Ugyanez mondható el azokról a liturgikus elemekről, melyek lassan feledésbe merülnek.

6. Kisebb rendek

A *CCEO* 327. kánonja lehetőséget ad arra, hogy a szent rendben részesült klerikusokon kívül megkülönböztessünk kisebb rendekben részesülteket is. Ők feladatokat Isten népének szolgálatában, vagy liturgikus feladatok gyakorlásában teljesítenek. A rájuk vonatkozó szabályokról sajátjogú egyházuk részleges jogának kell

gondoskodnia. Ezzel a kódex az egyes keleti egyházak hagyományát kívánta méltányolni. Amíg a latin kódex a 230. kán. 1§-ban a laikusok közül liturgikus szertartással, állandó jelleggel felvett szolgálattelvőkről beszél, addig a fent említett kisebb rendek betagozódnak az egyházi hierarchiába a saját szintjüknek megfelelően. Ezért is nevezik őket kisebb klerikusoknak. Ennek a megkülönböztetésnek a jogosságát támasztja alá a *CCEO* 358. kánonjának értelmezése, amely megerősíti, hogy a diakónussá szenteléssel nyer az adott egyházmegyébe klerikusként felvett valaki, kivéve, ha az adott sajátjogú egyház részleges joga szerint ez még nem történt meg. Ezért javasolja az instrukció, hogy a kisebb rendek felvételétől sorolják be a klerikusok közé az abban részesülteket, hiszen így az egyházmegye szolgálatának teljes és állandó formájába veszik fel azokat. Éppen ezért a részleges jog megújításakor jobb lenne a kisebb rendek szokásának elhagyása helyett azokat nagyobb jelentőséggel és élő módon helyreállítani. Az instrukció kiemeli, hogy ezt ökomenikus természetű okok is sürgetik. Hiszen további különbségek bevezetése nem segíti a közeledést. Ezen az alapon is felül kellene vizsgálni az elmúlt idők helytelen gyakorlatát.

Egyházunkban a kisebb rendek feladása szokásos. A szeminárium növendékei részesülnek a tonzúrában, az akolitusi, illetve a szubdiakónusi avatásban. Ennek azonban nincsenek pontos szabályi, sokkal inkább szokásokon alapulnak. Méginkább tisztázatlan a feladatkörük. Jól körülhatárolható szereppel az egyes rendeket felvevők nem rendelkeznek. Tulajdonképpen jelenlétük egyházi életünkben, a szertartások végzésénél nem érzékelhető. Korábban gyakorlatban volt a papnövendékek liturgiában végzett aszisztenciája, azonban ezeket nem feltétlenül a felvett rendeknek megfelelően gyakorolták. Jelenleg számukra ez a lehetőség sem adott. S a felvett rendek inkább csak jelképes értékkel bírnak. Történtek erőfeszítések a helyzet rendezésére, de ezek egyelőre nem jártak eredménnyel.

Az instrukció a továbbiakban megállapítja, hogy a kisebb rendek és a diakonátus nem pusztán formalitások a pappá szentelés előtt. Sajátos feladatok van az egyház szolgálatában, s mint ilyeneknek meghatározott feladatokkal kell rendelkezniük, akár a papságra készülnek azok felvevői, akár nem. Ez kifejezetten érvényes a diakonátusra. Nagyon dicséretes visszaállítani a liturgiában és az azon kívüli küldetésüket. Ezért nem kellene kétségekkel lenni azok felé sem, akik maguk felvénnek a rendeket, vagy a diakonátust és vállalják, hogy az egyházi szolgálat rendelkezésére állnak, még ha az életüket a családjukban, szakmájukat gyakorolva is kell élniük. Az ő szolgálatuk szükséges a liturgia illő és méltóságteljes végzéséhez. Ezzel elkerülhető az a gyakorlat, hogy magasabb rendű végezze azokat a liturgikus teendőket, amelyeket kisebb rendben lévőnek kellene. Leggyakrabban esete ennek, amikor a papok, mint diakónusok szolgálnak. Továbbá az sem tartható, hogy állandó jelleggel liturgikus feladatokra nevezzenek ki laikust, elvárva tőle a szolgálatot. Ezeket a szokásokat el kell hagyni, fejti ki a liturgikus instrukció.

7. A házasságkötés papi megáldása

A keleti jog jellegzetessége, hogy nemcsak a házasságkötés szent rítusának kötelezettségét írja elő, ahogyan ezt a latin kódex az 1108. kánonja is teszi, hanem ezen felül annak pap által történő megáldását érvényességi feltételként írja elő a 828. kánonjában.¹² A liturgikus utasítás meghatározása szerint „(...) áldást adni annyit jelent, mint papi megszentelő hatalmának erejében a szentség valódi kiszolgáltatójaként működni azon célból, hogy a jegyeseket Isten egyesítse, Krisztus és az Egyház közötti felbonthatatlan jegyesség képmására, s hogy a szentségi kegyelem által egymásnak szentelődjenek.” Mindkét kódex¹³ ugyan abban az értelemben határozza meg, hogy a helyi hierarcha és paróchus, illetve a helyi ordinárius és plébános területén belül érvényesen működik közre a házasságkötésnél, ha legalább a jegyesek egyike a sajátjogú egyházához tartozik. A CCEO 830. kánon 1. §. kimondja továbbá, hogy ezt a hatalmat saját területének határain belül, konkrét esetben továbbadhatja olyan papnak, akár latin szertartásúnak is, aki nem tartozik az ő sajátjogú egyházához. Az instrukció megemlíti a CIC 1111. kán. 1. §. alapján, hogy a latin helyi Ordinárius vagy plébános szintén meghatalmazhat keleti katolikus papot, hogy közreműködjön latin hívő házasságkötésénél és megáldja azt. Mindig szükséges azonban figyelembe venni, jegyzi meg az instrukció, hogy a házasságkötés megengedettségi feltétele, hogy azt a jegyesek, vagy interrituális esetben, a felek egyikének rítusában kell kiszolgáltatni. Ezért a jegyesek hovatarozásától eltérő más rítusban való kiszolgáltatás tilos, de egyes esetekben az Apostoli Szentszéktől felmentés nyerhető. A CCEO 831. kán. 2. §. főszabályként továbbá előírja, hogy a házasságot a vőlegény paróchusa előtt kell megkötni. Ettől való eltérésre lehetőséget adhat a részleges jog, vagy valamely megfelelő ok.¹⁴ A CIC 1115. kánonja szerint a menyasszony és a vőlegény plébánosa egyaránt illetékes az esketésre. Azonban mindkét kódexből elmaradt, a korábbi szabályoktól eltérően, a vegyes rítusú esetekre való kifejezett utalás. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 1974-ben kiadott, a vegyes rítusú házasságkötésekre vonatkozó rendelkezése ilyen esetben a megengedett esketés feltételeként a vőlegény paróchusát rendelte illetékesnek. A hatályos normák gyakorlati megközelítése azonban arra vezet, hogy a keleti kódex sem zárja ki a menyasszony paróchusa/plébánosa előtti megengedett házasságkötést. Ehhez jogos ok fennállása is elegendő, amely adott esetben lehet akár a felek megalapozott óhaja is. Ennek figyelembevétele egyszerűsítheti az illetékességre vonatkozó előírások alkalmazását, azonban fontos feladatot ró a részleges jogalkotásra. Hiszen ennek kell garantálnia, hogy ne váljon egyoldalúvá vagy hátrányossá a kialakítandó gyakorlat.

¹² A papi áldás házasságkötésnél betöltött szerepéhez vö. SZABÓ P., *Papi áldás a házasság szentségénél*, in *Athanasiana füzetek*, VIII. Nyíregyháza 2003. 5-28.

¹³ CCEO 829. kán. 1. §.; CIC 1109. kán.

¹⁴ A hazánkban lévő gyakorlat értékeléséhez vö. HOLLÓS J., *Jegyzetek a Kelti Egyháza Törvénykönyvéhez*, II. Téglás [2003] 183-184. SZABÓ P., *A vegyes rítusú házasságkötésnél illetékes paróchusra vonatkozó hatályos norma a korábbi szabályozás tükrében*, in *Athanasiana* 10 (2000) 57-69.

8. A bűnbánat

Az ősi hagyományban a bűnbánat nem csak liturgikus környezetben szerzett üdvösséges gyümölcsöket, mert vannak más tettek (böjt, alamizsnálkodás, zarándoklatok, etc.), amelyek valóban Istentől a megbocsátás bizonyos kegyelmét nyerik el. És vannak olyan helyek (kolostorok, remeteségek, pusztaság, etc.), ahol a szomorúságnak vagy a saját bűnök feletti gyásznak az ajándékai a könnyeken keresztül mutatják meg annak a lehetőségét, hogy a Szentlélekben újjá kell születni minden nap.

Az instrukció különleges hangsúllyal emeli ki a *CCEO* 718-719. kán. előírásait. Eszerint a hívő, aki a keresztség után bűnöket követett el és elhatározta, hogy új életet él, a pap szolgálatán keresztül, elvégezve a szentgyónását és a megfelelő elégtételt elfogadva, Istentől bocsánatot nyer. Ezzel egyidőben kiengesztelődik az Egyházzal is. A feloldozással együtt a gyónás az a sajátos és teljes egyedüli eszköz, amellyel lehetséges a súlyos bűnök elhagyása. Nyomatékosan ajánlja ezért a dokumentum, hogy a krisztushívők gyakran vegyék fel ezt a szentséget, különösen bűnbánati és böjti időszakokban. Az egyes sajátjogú egyházak illetékes hatóságának a feladata, hogy figyelmesen vizsgálja meg liturgikus könyveiket, még a régieket is, és olyan szabályokat állapítson meg, amelyek jobban kifejezik ezen a területen saját hagyományaik gazdagságát.

9. Zsolozsma

Valószínűleg a keleti liturgikus szolgálatok egyik legeredetibb részét alkotják az igen gazdag és csodálatosan kimunkált himnuszok. Azonban a keleti katolikus egyházakban igen gyakran terjed a közös és énekelt zsolozsmavégzésének elhagyása. Azt a papok részéről egyedül elmondott végzéssel helyettesítik. Mialatt a közös liturgia szinte egyedüli formája a napi szentmise végzése marad. Ahol a zsolozsma végzésének ilyen gyakorlata van, az instrukció felszólít az ősi hagyományok halogatás nélküli visszaállítására. Ennek elsődleges indoka az, hogy a hívek ne legyenek megfosztva az imádság ilyen kiváltságos forrásától, illetve, hogy a hiteles tanítás kincseivel táplálkozhassanak. Ennek érdekében a szerzetességet is kívánatos minél előbb megújítani a keleti katolikus egyházakban, hogy a zsolozsma végzésének kiváltságos és ünnepélyes végzői legyenek. Ezen kívül a *CCEO* több helyen is emlékeztet arra az elfelejtett vagy elhagyott kötelezettségre, hogy a zsolozsmát végezni kell székesegyházakban, a templomokban, a szerzetes intézményekben és a szemináriumokban. Ennek felszínes megtartása nem elegendő. Ennek az imádságnak az értékét és értelmét meg kell értetni a hívekkel, szeretni kell és lelki táplálékot találni benne. A *CCEO* 377. kán. a részleges jogra bízva, hogy a zsolozsma végzésével kapcsolatban milyen kötelezettséget ír elő a klerikusok számára. Ebben a tekintetben elsőbbséget élvez az egyház által és az egyházért mondott közös imádság. Azonban objektív okok állnak a közös imádság útjában, akkor legalább egyénileg imádkozzák a klerikusok a szent szövegeket. Az illetékes hatóságok erre vonatkozólag állapítsanak meg megfelelő szabályokat.

BEFEJEZÉS

Mivel a liturgia az identitás legláthatóbb jele, ezért féltve kell őrizni, s értő gondossággal kell azt mások számára is elérhetővé tenni. A keleti liturgikus instrukció által sürgetett mély tanulmányozás és gondos előkészítés fáradságos munkája igazi eredményekkel kecsegtet. Ebben a folyamatban elengedhetetlen megismerni és megtartani azokat a szempontokat, amelyek ehhez segítenek hozzá. Nevezetesen fontos meghatározni azokat az elveket, amelyek saját hagyományaink mélyebb megismeréséhez vezetnek, illetve amelyek szertartásunk szerves fejlődését és nem szétrombolását eredményezik. Ezen elhatározások mentén pedig konkrét lépéseket kell tenni liturgikus gyakorlatunk egységes megújítása érdekében.